

ПРИРАЧНИК

за
поддршка на инклузивен и интерактивен наставен процес
од математика, природни науки и ликовно образование
за прво одделение

Наставно-дидактички ресурс

проф. д-р Маја Рауник Кирков проф. д-р Билјана Камчевска проф. д-р Весна Макашевска

ПРИРАЧНИК

за
поддршка на инклузивен и интерактивен наставен процес
од математика, природни науки и ликовно образование
за прво одделение

Наставно-дидактички ресурс

Автори

проф. д-р Маја Рауник Кирков проф. д-р Билјана Камчевска проф. д-р Весна Макашевска

Во спомен на нашата колешка

доц. д-р Симона Палчевска

Импресум

Прирачник за поддршка на инклузивен и интерактивен наставен процес од математика, природни науки и ликовно образование за прво одделение

Наставно-дидактички ресурс

Издавач

За издавачот

Автори

проф. д-р Маја Рауник Кирков проф. д-р Билјана Камчевска проф. д-р Весна Макашевска

Соработник

- проф. д-р Александра Каровска Ристовска

Графичко и техничко уредување

- Анастасија Макашевска

Автори на студентските видеа

- Симона Дамјаноска
- Симона Димитриеска
- Сеида Јонузова
- Идрис Камберовски
- Доротеа Камчевска
- Лина Николовска
- Катерина Радеска
- Ангела Фичуроска
- Кристина Латкоска
- Елена Настова
- Ивана Крстева

Скопје, 2023

Публикацијата е во рамки на проектот: „Инклузија на деца со посебни образовни потреби“, поддржан од Детската фондација Песталоци и здружението на граѓани „Отворете ги прозорците“.

Содржина

• Вовед	5
• Насоки за употреба на прирачникот	6
• Стратегии во употреба на прирачникот	7
◦ Прво образовно ниво – елементарно ниво	7
◦ Второ образовно ниво – стандардно ниво	7
◦ Трето образовно ниво – напредно ниво	8
• Инклузивна настава - основа на современите едукациски процеси	8
• Местото и улогата на интегрираната и инклузивната настава	9
• Форми на интеграција на наставните содржини	9
• Педагошки цели на интегрираната и инклузивната настава	10
• Интегриран методички пристап во наставата	10
• Ефекти од примената на интегриран образовен модел	11
• ИНТЕГРИРАНИ НАСТАВНИ СОДРЖИНИ - од ликовно образование и природни науки со основа во математика.....	12
◦ Наставна содржина: 2Д-форми.....	13
◦ Наставна содржина: Споредување на броеви до 30	15
◦ Наставна содржина: Собирање на броеви до 5	17
◦ Наставна содржина: Должина.....	19
◦ Наставна содржина: Собира и бележи податоци во табела	21
• ИНТЕГРИРАНИ НАСТАВНИ СОДРЖИНИ - од математика и ликовно образование со основа во природни науки	23
◦ Наставна содржина: Грижа за здравјето	24
◦ Наставна содржина: Растенија	26
◦ Наставна содржина: Видови материјали	28
◦ Наставна содржина: Движење	30
◦ Наставна содржина: Звук и извори на звук	32
• ИНТЕГРИРАНИ НАСТАВНИ СОДРЖИНИ - од математика и ликовно образование со основа во општество	34
◦ Наставна содржина: Јас сум	35
◦ Наставна содржина: Како се чувствувам кога	37
◦ Наставна содржина: Како се грижиме за училницата, училиштето и училишниот двор?	39
• ИНТЕГРИРАНИ НАСТАВНИ СОДРЖИНИ - од математика и природни науки со основа во ликовно образование	41
◦ Наставна содржина: Линија - видови линии	42
◦ Наставна содржина: Боја – основна боја жолта	44
◦ Наставна содржина: Текстура – видови текстура	46
◦ Наставна содржина: Форма – видови форми	48
◦ Наставна содржина: Повторување	50
• ПРИЛОЗИ	52
• Литература	55

Вовед

*Образованието го менува животот на сите
луѓе низ светот,
отворајќи можности и потенцијали за развој
и промена.*
УНИЦЕФ

Образованието е клучен елемент за севкупниот развој на децата и младите. Преку нивните активности, образованието е најважна основа за развој на општеството во целина.

Во современиот свет денес, брзата комуникација, соработка и моменталното споделување на податоци се од клучно влијание врз личноста на учениците. Современите концепти за дефинирање на знаењето се базираат на креирање на индивидуален пристап за стекнување на знаење и способности во склад со индивидуалните образовни специфики на секое дете. Поради тоа, од исклучително значење е почитувањето на карактерот и посебноста на секој ученик-ученичка како основа за оспособување на сите деца за квалитетна и содржајна интеракција со останатите членови на заедницата. Процесот на образование е долг и сложен, повеќеслоен со многу суптилни, ментални и емоционални ефекти.

Образовните потреби на секоја личност се одредуваат во зависност од неопходните компетенции за нејзино квалитетно функционирање во интеракција со другите во општеството. Тие се проценуваат во рамки на индивидуалниот развој на секое дете, во корелација со стандардите кои се основа на наставните програми наменети за одредена возраст.

Клучните карактеристики на современото образование се градат врз основа на почитување на различностите како вистински и реални карактеристики на учениците на интелектуален, моторички, социо-емоционален план. Вреднување на диверзитетот е вистински услов за креирање на квалитетни методички стратегии и процеси на евалуација кои треба да ја покажат грижата на наставникот за секој ученик во одделението. Разбирањето на диверзитетот во одделението како реалност претставува признавање на потребата од инклузија.

Инклузијата ја препознава различноста во сите нејзини форми како вредност, ја гледа како можност, а не како товар или проблем (Голоб, 2023).

Инклузијата не претставува интеграција (преместување и вклучување во редовни услови) и не означува асимилација (претопување) или акомодација (прилагодување) на индивидуата во рамките на социо-економските услови и релации во општеството. Во тој контекст инклузијата ги реконструира редовните услови на живеење на начин на кој се креираат можности за целосно учество, припаѓање и социјална интеракција. (Каровска Ристовска at all, 2022).

Особено важна карактеристика на овој прирачник е неговата достапност за сите заинтересирани корисници. Интерактивноста на сите содржини е обезбедена со материјали кои се достапни на прецизно наведените линкови и може да се користат со едноставно пристапување преку Интернет.

Визуелните објаснувања кои се селектирани се отворени извори на информации, со можност за неограничено користење. Посебно сме горди на нашите студенти кои дадоа свој авторски белег со креирање на видеа за одредени содржини и според различни нивоа на едукациски потреби.

Авторите

Насоки за употреба на прирачникот

За кого е наменет инклузивниот прирачник?

1. Одделенските наставници;
2. Специјалните едукатори;
3. Стручните соработници во сите основите училишта;
4. Студентите – идни наставници на педагошките факултети;
5. Едукаторите во неформалното образование.

Прирачникот има за цел:

- Да се подобрат компетенциите на сите вклучени во образовниот процес во насока на зголемување на квалитетот во реализација на наставните содржини;
- Да се прилогади динамиката на одделението и дидактичките стратегии кон активно учење на сите деца;
- Нов квалитет од ваквиот едукациски пристап ќе биде и поттикнување на социо-емоционалниот развој;
- Различните начини на совладување на предвидениот материјал, овозможуваат и целокупен духовен раст и поголема отвореност кон социјализација за сите деца преку содржините претставени во 3 образовни нивоа;
- Инклузивноста ќе се реализира во современа и емотивно релаксирана атмосфера, која преку активното разбирање за потребите на другите деца, поттикнува взаемна поддршка и вреднување.

Стратегии во употреба на прирачникот

Потребата за стекнување на компетенции за квалитетен живот освен формалното образование, се фокусира и на други форми на едукација – неформална, индивидуализирана, доживотна. Во изјавата на Саламанка и Рамката за акција за образованието со посебни потреби (Unesco/IBE, 1994, 2000) се проектираат политиките и практиките кои ги: вклучуваат сите ученици, одговараат на индивидуалните потреби, ја истакнуваат различноста како предност и го поддржуваат учењето. (Fasting, & Breilid, 2023)

Во оваа насока, прирачникот е наменет да претстави јасни и прецизни стратегии и методички насоки во реализација на содржини од предметните области: математика, природни науки, општество и ликовно образование.

Тематските содржини се обработуваат базирани на неколку стратегии како: учење насочено кон учениците, истажувачки активности и игра, со особено внимание на инклузивниот пристап во реализација на интердисциплинарниот наставен процес.

Вниманието е насочено кон индивидуалните потреби на учениците, нивните специфични интереси и способности. Овој пристап ги подготвува учениците и го поттикнува нивниот напредок со посебен осврт на когнитивните, социо-емоционалните и моторичките способности.

Обработката на секоја содржина е поделена во три различни образовни нивоа:

1. Прво – елементарно ниво;
2. Второ – стандардно ниво;
3. Трето – напредно ниво.

Прво образовно ниво – елементарно ниво

Ги вклучува основите на воспитно-образовната содржина и се однесува на сите ученици од прво одделение со стандарден развој, но и со потешкотии во развојот. Активностите на ова ниво овозможуваат разбирање на основите поими, нивно именување како и реализација на основните постапки и активности. Тие подразбираат дека сите ученици без оглед на специфичностите на образовните потреби треба да ги постигнат.

За одреден број на ученици ова може да биде и максималното постигнување на наставната содржина со интегративниот пристап и основа за поттикување на интелектуалните, моторичките и социо-емоционалните способности во следните воспитно-образовни содржини, разбрани како процес на индивидуален развој.

Второ образовно ниво – стандардно ниво

Активностите на ова ниво вклучуваат разбирање, реализација и стекнување знаење за целата наставна содржина. Се однесува на најголемиот број ученици, односно оние со стандарден образовен развој, способности и потреби.

Активностите со интегриран пристап овозможуваат разбирање на знаењето како целина. Вклучувањето на компатибилни методички постапки за секоја наставна содржина од математика, природни науки, општество и ликовно образование поттикнува и овозможува стекнување на неопходните знаења и вештини кои овозможуваат лесно совладување на предвидените активности. Рализацијата на активностите од ова ниво се гаранција за рамномерниот стандарден развој на ученикот.

Трето образовно ниво – напредно ниво

Диверзитетот во образовните потреби на учениците подразбира вклучување на концепти, активности и содржини кои ги надминуваат стандардните. За одреден број на ученици кои со леснотија го поминале стандардното ниво на достигнувања преку предвидените активности, се согледува капацитет и потреба за натаможно продлабочување на содржините. Тие имаат потреба за нови сознанија, покомплицирани активности и покомплексно поврзување на содржините.

Третото ниво на активностите од сите предмети го поттикнува и потенцира напредниот креативен ангажман и имагинативност во поврзувањето на содржините. Ова е нивото кон кое се стремат сите ученици, но за негово достигнување е неопходно претходно разбирање и реализација на двете претходни образовни нивоа.

Инклузивна настава

- основа на современите едукациски процеси

Во своите препораки УНЕСКО (UNESCO, 2017) врз основа на Агендатата за одржлив развој за 2030 година, потенцира дека најважно е да се започне со инклузивни образовни системи со својот фокус - да не се запостави ниту едно дете. На овој начин се дава единствена можност за градење демократски и правични општества.

Инклузивното квалитетно образование во согласност со Целите за одржлив развој (SDGs) донесени во 2015 г. (No.4) е насочено кон остварување на квалитетно образование и можности за доживотно учење за сите. Целите за одржлив развој ги идентификуваат активностите што треба да ги преземат поединците, заедниците и владите за да ја обезбедат благосостојбата на луѓето и на планетата, преку промовирање на социјалниот и човечкиот развој, заштитата на животната средина, економскиот просперитет и еднаквоста. За да се постигне оваа амбициозна задача неопходно е преземање чекори за спречување и решавање на сите форми на исклучување и маргинализација, диспаритет, ранливост и нееднаквост во образовниот пристап, учество во процесите и резултатите на учењето (Tang, 2017).

 Централната порака е едноставна: секој ученик е важен и значаен подеднакво како и останатите .

Комплексноста на ваквиот образовен модел се јавува кога се обидуваме да ја спроведеме оваа порака во пракса, за што се неопходни промени во размислувањето и практиката на секое образовно ниво.

Во овој контекст е создаден и овој Прирачник: да го поддржува и поттикнува инклузивното размислување преку дефинирани методички практики со воспоставување на подеднакво право на образование на секој поединец, преку наведување на формите на настава, поддршка и лидерство кои ја поставуваат основата за квалитетно образование за сите (УНЕСКО, 2015 б).

Инклузивноста на прирачникот се согледува во следниот применет концепт (Голоб, 2021):

- **ПРИСУСТВО:** Сите деца треба да имаат можност да посетуваат настава заедно со своите соученици во стандардните одделенија;
- **ПРИФАЌАЊЕ:** Сите деца, со нивните различни, индивидуални карактеристики, треба да бидат дел од заедницата;
- **УЧЕСТВО:** Сите деца треба да учествуваат во заеднички активности и часови;
- **ПОСТИГНУВАЊЕ:** Сите деца треба да бидат способни да постигнат остварливи цели за учење, да работат добро и да постигнат успех, напредок во рамките на нивните индивидуални можности.

Местото и улогата на интегрираната и инклузивната настава

Иновативниот пристап на овој прирачник овозможува директна поврзаност на инклузивноста и интеграцијата во наставата за прво одделение во основното образование за сите деца.

Интегрираната настава како интердисциплинарен пристап не треба целосно да го потисне стекнувањето на знаења по наставните предмети. Знаењата најдобро се распоредени во наставните предмети, имаат своја логика и структура, а самите наставни предмети претставуваат одраз на научните дисциплини. Внатрешната логика на предметите, изградениот појмовен систем со кој се дефинираат односите на елементите во целина го олеснува помнењето и разбирањето на појавите, кои логички произлегуваат една од друга. Меѓутоа, од друга страна, внатрешната формално уредена логичка структура на научните дисциплини го прави знаењето апстрактно, оддалечено од животот, оттука и некорисно и непристапно.

Во почетните одделенија на основното образование наставните предмети се уште не ги одразуваат научните дисциплини со нивната специфична внатрешна логика. Низа предмети се најчесто еkleктички формирани дисциплини, кои во тој облик не се среќаваат во науката. Пример за тоа е предметот Природни науки. На ваквите предмети им недостига доследен и логички критериум, за обединување на фактите. На тој начин во знаењата се внесува повеќе конфузија отколку ред. Тоа укажува на потребата од воведување на интегрирани образовни модели во изучувањето на сродни наставни предмети и одложување на дисциплинарниот пристап за погорните одделенија кога децата ќе бидат во можност апстрактно и логички да размислуваат. Во таа насока, со овој прирачник ние предлагаме примена на интегриран образовен модел во изучувањето на наставните содржини по природни науки, општество, математика и ликовно образование.

Позитивните страни на ваквиот модел се во насока на примена на знаењата во животот, перцепирање на појавите од различни пристапи, развој на флексибилно мислење и зголемено мотивирање на ученикот, посебно во раниот училишен период. Ова овозможува еден сеопфатен контекст за учење, кој води кон поголема можност за решавање на проблеми. Всушност и човечкиот мозок најдобро ги стекнува и помни информациите кога тие можат да се поврзуваат во смислена мрежа од значења. Факт е дека интегрираното учење подразбира согледување на еден проблем од различни димензии, различни агли и страни. Интегрираниот модел подразбира активен ученик. Тој не се сведува само на пренесување на информации и знаења, туку многу повеќе на решавање на проблеми, поставување на прашања и активно барање на одговорите во своето опкружување. На тој начин доаѓа до израз меѓузависноста на реалниот свет и животот. Во тој процес се вклучени на едно повисоко ниво мислите, чувствата, интуицијата, искуствата на учениците во поучувачко-учечките процеси, со што се постигнува подобро разбирање, за разлика од она што се постигнува со учењето на поединечните предмети. Со други зборови, поединечните научни дисциплини нудат длабочина и фокусираност, а интегративноста нуди ширина на контекстот, промена на перспективите и примена на знаењата од една област во друга – функционални знаења. Вака стекнатите знаења претставуваат основа за идните продлабочени проучувања на одделните наставни предмети.

Форми на интеграција на наставните содржини

При интегрираната обработка на одредени теми, проблеми или процеси свесно се применуваат содржини, принципи, вредности и јазик на два или повеќе наставни предмети. Степенот на интеграција на наставните содржини зависи од специфичностите на содржините, планираните цели и возраста на учениците.

Иако постојат повеќе облици на интеграција во овој прирачник го избравме наједноставниот облик на интеграција на наставните содржини - моделот на поврзување, како најсоодветен за нашите потреби. Ваквиот модел на интеграција се темели на едноставно умрежување на содржините, вештините и концептите на еден наставен предмет со други.

Независно за кој степен и модел на интеграција на наставните содржини ќе се работи, меѓупредметното поврзување на наставните содржини бара посебно ангажирање од страна на наставникот. Тој треба да осмислува и применува наставни сценарија во кои ќе ги вклопи наставните методи и форми карактеристични за одредените наставни предмети.

Педагошки цели на интегрираната и инклузивната настава

Генерално интегрираната настава дополнително ја поттикнува творечката експресија, продукција и учење кај учениците. Нејзината неопходност произлегува од следните педагошки цели:

- интегрираната настава овозможува воспоставување на појаки врски помеѓу поединечните научни дисциплини;
- стекнатите знаења преку вакви образовни модели се полесни за трансфер, односно пренесување на знаењата од една област во друга, од теорија во пракса;
- интегрираната настава овозможува согледување на појавите во нивната целovitost, затоа што тие се проучуваат низ различни содржини, методи на создавање, медиуми и сл. кои се карактеристични за различните дисциплини;
- интегрираната настава овозможува мултидимензионален, флексибилен процес на сознание, кој не се ограничува во рамките на поединечните дисциплини, туку го проучува проблемот од различни аспекти;
- интегрираната настава овозможува природен, животен пристап на создавање во наставата, кој е многу поблизок до спонтаната детска игра и спонтаното детско истражување на околината, за разлика од асптрактниот јазик на научните дисциплини;
- интегрираната настава поттикнува дивергентно мислење (флуентност на мислењето, оригинални решенија), логичко и критичко мислење;
- интегрираната настава ја поттикнува внатрешната мотивација за учење кај учениците во раниот училишен период.

Интегриран методички пристап во наставата

Интегрираната настава подразбира работа на содржинско - разгранети проекти во одделението кои често траат подолго и од еден наставен час. Најефикасен начин за реализација е поделба на учениците по групи во кои доаѓа до израз меѓусебната соработка и индивидуалната работа. На крајот се разменуваат искуства на ниво на одделение. Во тој контекст групната работа претставува клучен организационен темел во реализацијата на интегрираниот образовен модел и го поттикнува социо-емоционалниот развој на секој ученик.

Обработката на темите или решавањето на проблемите и задачите во областа на изучувањето на математиката, природните науки, општеството и ликовното образование бара истражувања, користење на знаења од различни домени и дисциплини, за да можат учениците самостојно да откриваат и конструираат знаења. Во такви ситуации логично е да се користат искуствата на научната методологија, се разбира во едноставна форма и со тоа да се развива логичко-критичкото и дивергентното мислење. Ваквата логика на истражувањата подразбира тесна поврзаност на интегрираната настава со истражувачката работа на ученикот.

Ефикасен начин за реализација на интегрираната настава се дидактичките и креативните игри. Овие игри во рамките на различни медиуми ангажираат имагинативно и дивергентно мислење, значајно за развој на креативните потенцијали на ученикот, како и за развој на логичкото и критичкото мислење.

Ефекти од примената на интегриран образовен модел

Примената на интегрираниот образовен модел придонесува за:

1. Конструкција и усвојување на интегрирани знаења од различни агли и развивање на вештини на учениците на повисоко ниво;
2. Побрзо запомнување на информациите;
3. Развивање на квалитетни учечките процеси и развивање на позитивни ставови кон учењето;
4. Стимулирање на истражувачко учење;
5. Поттикнување на внатрешната мотивација за учење;
6. Развивање на способноста за примена на знаењата.

ИНТЕГРИРАНИ НАСТАВНИ СОДРЖИНИ

од ликовно образование и
природни науки
со основа во **математика**

1. Наставна содржина: 2Д-форми

Опис на часот

Поимот правоаголник се воведува преку активност со конкретни материјали, а врз основа на актуализација на претходните знаења за квадрат. Активностите со моделите на 2Д форми се однесуваат на именување и опишување (од какви линии се составени, колку страни имаат). Се врши издвојување на сличностите и разликите меѓу правоаголникот и квадратот.

[Правоаголник](#)

<p>Математика</p> <p>Активност: со помош на дрвени бои формира квадрат и правоаголник.</p> <p>Когнитивен развој: препознавање на 2Д формите правоаголник и квадрат.</p> <p>Социо-емоционален развој: во соработка со другарчето составува правоаголник и квадрат од бои.</p> <p>Моторички развој: развој на фина моторика со составување на правоаголник и квадрат од бои.</p> <p> Правиме квадрат и правоаголник</p>	<p>Ликовно образование</p> <p>Активност: селекција на квадрати и правоаголници од хартија, картон или пластична фолија на две страни.</p> <p>Когнитивен развој: разликување на правоаголник и квадрат, споредување на страните на двете форми.</p> <p>Социо-емоционален развој: работа во пар, развивање на способности за комуникација и соработка.</p> <p>Моторички развој: развој на фина моторика со правилно подредување.</p>	<p>Природни науки</p> <p>Активност: телото на мојот пријател - робот.</p> <p>Когнитивен развој: препознава и именува делови на телото на роботот и ги споредува со 2Д формите правоаголник и квадрат.</p> <p>Социо-емоционален развој: развива емпатија.</p> <p>Моторички развој: развој на фина моторика преку игри со роботите.</p>
<p>Математика</p> <p>Активност: игра - „Која форма сум јас?“ (работа во групи со модели на 2Д форми, секој член на групата ја именува и опишува формата што ја извлекол).</p> <p>Когнитивен развој: препознава, именува и опишува правоаголник, воочува сличности и разлики меѓу правоаголник и квадрат.</p> <p>Социо-емоционален развој: соработка со членовите на групата и поддршка во опишувањето на формите, и издвојување на сличностите и разликите.</p> <p>Моторички развој: развој на фина моторика, меша и извлекува картички.</p>	<p>Ликовно образование</p> <p>Активност: колаж со лепење на правоаголници и квадрати за да се добие сложена форма на куќа, зграда или возило.</p> <p>Когнитивен развој: разбирање на формите како едноставни и градење на сложена форма.</p> <p>Социо-емоционален развој: развивање на способности за разликување на формите кај другите деца.</p> <p>Моторички развој: развивање на фина моторика во координирање на определени форми за добивање на нова сложена форма.</p> <p> Правоаголници и квадрати</p>	<p>Природни науки</p> <p>Активност: креираме роботи.</p> <p>Когнитивен развој: Од 2Д формите правоаголник и квадрат составува робот.</p> <p>Социо-емоционален развој: работа во група, развој на кооперативност и соработка.</p> <p>Моторички развој: развој на фина моторика и координација на движењата при сечење, лепење и обликување.</p>

Математика

Активност: работа со модели од хартија на 2Д форми ги сече на делови и од нив формира нови сложени фигури и истите ги опишува. Составува танграм според претходно изработен модел.

Когнитивен развој: формира сложени 2Д форми и опишува сложени фигури.

Социо-емоционален развој: дискутира со другарчето за начинот на составување на сложените фигури и танграми.

Моторички развој: составува сложени фигури и танграми.

 Правиме танграми

Ликовно

Активност: колаж од хартија сече едноставни форми и организира композиција на сложени форми од фантазија.

Когнитивен развој: разбирање на сложените форми по дедуктивен пат – целина од делови кои самостојно се цртаат и сечат, а потоа организираат.

Социо-емоционален развој: способности за објаснување на сопствените идеи и емоции.

Моторички развој: способности за цртање, сечење и лепење на сопствена идеја и креирање во 2Д простор.

 Колаж со комбинирана техника

 Слободни форми

Природни науки

Активност: истражувачка активност - Што можам да составам од 2Д формите правоаголник и квадрат?

Когнитивен развој: развива претстави и креира сложени фигури со спојување на 2Д форми.

Социо-емоционален развој: развива креативност и фантазија.

Моторички развој: развој на фина моторика.

2. Наставна содржина: Споредување на броеви до 30

Опис на часот

Споредувањето на броевите најлесно може да се воочи со активности со конкретни предмети со кои се врши споредување. При тоа се создаваат ситуации во кои ќе се користат поими „повеќе“, „помалку“ или „еднакво“. Со примена на бројна низа се искажуваат броевите кои се наоѓаат помеѓу оние што се споредуваат.

Прво образовно ниво	<p>Математика</p> <p>Активност: ги изработува знаците < и > од стапчиња и ги поставува на соодветно место меѓу група предмети.</p> <p>Когнитивен развој: ги препознава знаците < и > и споредува групи предмети.</p> <p>Социо-емоционален развој: во соработка со другарчето изработува знаци.</p> <p>Моторички развој: развој на фина моторика, составува знаци од стапчиња.</p> <p> Знаците поголемо и помало</p> <p> Споредување на броеви</p>	<p>Ликовно образование</p> <p>Активност: „Игра на препознавање“ - наставникот на масата става две групи на предмети: од една страна повеќе, а од друга помалку (1 до 3, видливо помалку).</p> <p>Когнитивен развој: учениците селектираат каде има повеќе а каде помалку предмети – бои или бомбони.</p> <p>Социо-емоционален развој: после играта ги дели бомбоните со другарчињата.</p> <p>Моторички развој: движење низ училницата и делење на бомбоните.</p>	<p>Природни науки</p> <p>Активност: Ајде да броиме животни.</p> <p>Когнитивен развој: на макета препознава групи на животни според припадноста (домашни, диви животни, домашни миленичиња), брои и одредува кои се помалку, а кои повеќе и самостојно или со помош употребува соодветен знак < или >.</p> <p>Социо-емоционален развој: соработка со другарче, бара помош и споделува.</p> <p>Моторички развој: развој на сетилна перцепција и фина моторика.</p>
Второ образовно ниво	<p>Математика</p> <p>Активност: во парови учениците споредуваат групи предмети, при што првиот поставува ситуација, а вториот ученик го става потребниот знак.</p> <p>Когнитивен развој: споредува броеви до 30, искажува број кој се наоѓа помеѓу дава дадени броја.</p> <p>Социо-емоционален развој: соработува со партнерот во тимот.</p> <p>Моторички развој: ги поставува знаците на соодветно место.</p>	<p>Ликовно образование</p> <p>Активност - обликување од глина, камчиња во парк, групирање.</p> <p>Когнитивен развој: препознавање и објаснување на формите што се повеќе или помалку.</p> <p>Социо-емоционален развој: прашува и покажува како се обликува од глина.</p> <p>Моторички развој: тактилноста и фина моторика во обликување на форма.</p>	<p>Природни науки</p> <p>Активност: Логички игри „...повеќе од...помалку од...“</p> <p>Когнитивен развој: логички размислува, споредува и одредува предмети во околината кои се помалку или повеќе во однос на други.</p> <p>Социо-емоционален развој: соработува и гради, партиципира во активностите во групата.</p> <p>Моторички развој: физички развој.</p>

Математика

Активност: решавање на проблемска ситуација: одредување на број поголем од даден број а помал од друг број (пример: поголем од 5, а помал од 8).

Когнитивен развој: одредува низа броеви помеѓу дадени броеви.

Социо-емоционален развој: објаснува како доаѓа до решението.

Моторички развој: решава задачи со споредување.

Ликовно образование

Активност: обликување со глина на форма со надоградување – од помали кон поголеми форми.

Когнитивен развој: разбирање на концептот повеќе со градење на 3Д композиција со кумулација (планина, торта, мравјалник...).

Социо-емоционален развој: ематија и помош на другите деца во обликувањето, разговор.

Моторички развој: способност за процена и споредба на големина со обликување.

 Сложена форма, студент Симона Димитриеска

Природни науки

Активност: креираме животни средини во групи (шума, ливада, бара) со поставени правила на пр. во барата да има лотоси повеќе од жаби кои се десет на број, а помалку од шатки итн.

Когнитивен развој: објаснува карактеристики на одредена животна средина, ги разбира причинско-последичните врски и односи, развива претстави и логичко мислење.

Социо-емоционален развој: соработува и комуницира во група.

Моторички развој: развој на фина моторика.

3. Наставна содржина: Собирање на броеви до 5

Опис на часот

Собирањето на броевите до 5 се реализира со поврзување со броењето на конкретни предмети или прсти. Броењето почнува од првиот собирак и се добројува вториот собирак, а последниот искажан број е збирот. Може да се користи и бројна права.

<p>Математика</p> <p>Активности: броење на предмети групирани во две групи на кои им придружува соодветен број (се користат карти со броеви и предмети од училиницата).</p> <p>Когнитивен развој: со броење одредува збир на две групи предмети.</p> <p>Социо-емоционален развој: со помош на наставникот собира броеви до 5.</p> <p>Моторички развој: брои предмети и поставува соодветна карта.</p> <p> Собирање на броеви до 5</p>	<p>Ликовно образование</p> <p>Активност: цртање со восочен пастел: растение со 5 листа како подарок.</p> <p>Когнитивен развој: препознавање на елементи од 1-5.</p> <p>Социо-емоционален развој: радост во завршен цртеж и споделување на емоции.</p> <p>Моторички развој: правилно цртање со восочен пастел, затворање на контурна линија.</p> <p> Цртање со восочен пастел</p>	<p>Природни науки</p> <p>Активност: собираме различни листови и правиме низи.</p> <p>Когнитивен развој: броење на листови, групирање по сличен изглед и означување со соодветен број.</p> <p>Социо-емоционален развој: соработува во група, бара помош доколку му е потребна, брои и собира до 5.</p> <p>Моторички развој: движење во природа и собирање листови, физички развој.</p>
<p>Математика</p> <p>Активност: во групи учениците решаваат задачи со собирање до бројот 5.</p> <p>Когнитивен развој: собира броеви до бројот 5 со примена на бројна права.</p> <p>Социо-емоционален развој: соработува со учениците во групата.</p> <p>Моторички развој: решава задачи со собирање.</p> <p> Собирање на броеви до 5</p>	<p>Ликовно образование</p> <p>Активност: цртање со восочен пастел и со фломастер – цветови со различен број на листови за подарок.</p> <p>Когнитивен развој: препознавање на точниот број на листови и споредба.</p> <p>Социо-емоционален развој: љубов и емпатија во споделување.</p> <p>Моторички развој: внимателно или експресивно цртање во зависност од ликовниот тип на дете со употреба на комбинирана техника.</p> <p> Цртање со пастелни бои</p>	<p>Природни науки</p> <p>Активност: проектна заедничка активност - украсуваме наше дрво.</p> <p>Когнитивен развој: брои до 5 и закачува украси на дрвото, собира до 5.</p> <p>Социо-емоционален развој: работи во група, следи упатства и постапува според нив.</p> <p>Моторички развој: координација на движења.</p>

Математика

Активност: работа во парови (првиот член го одредува збирот, а вториот член составува текст).

Когнитивен развој: составува текст за даден збир.

Социо-емоционален развој: презентира решен проблем и соработува со учениците.

Моторички развој: решава задачи со собирање.

Ликовно образование

Активност: обликување со глина на форма со надоградување – од помали кон поголеми форми.

Когнитивен развој: разбирање на концептот повеќе со градење на 3Д композиција со кумулација (планина, торта, мравјалник...).

Социо-емоционален развој: ематија и помош на другите деца во обликувањето, разговор.

Моторички развој: фина моторика, способност за процена и градење на големина со обликување.

Природни науки

Активност: составува задачи придружени со цртеж.

Когнитивен развој: составува задачи со собирање до 5 преку цртежи со различни видови на цвеќиња во различни бои.

Социо-емоционален развој: развива креативности логичко мислење.

Моторички развој: развој на фина моторика.

4. Наставна содржина: Должина

Опис на часот

Формирањето на поимот мерење на должина кај учениците се темели на почетни активности на мерење со нестандартни мерки (прст и педа) на предмети од училиницата: училиштен прибор, тетратки и учебници. на почетни активности на мерење со нестандартни мерки (прст и педа) на предмети од училиницата: училиштен прибор, тетратки и учебници.

Се покажува постапката на мерење и се поттикнуваат на сличен начин да мерат со педа.

<p>Математика</p> <p>Активност: мерење на предмети од училишниот прибор со прсти и со педа.</p> <p>Когнитивен развој: мери должина на предмети со нестандартни мерки.</p> <p>Социо-емоционален развој: заедно со другарчето мери должина на различни предмети.</p> <p>Моторички развој: развој на моториката на прстите и дланката.</p> <p> Мериме со прсти</p>	<p>Ликовно образование</p> <p>Активност: цртање со фломастер – големи и мали форми на хартија.</p> <p>Когнитивен развој: диференцијација на објекти со поттикнување на активна перцепција.</p> <p>Социо-емоционален развој: разговор за поголемо и помало во околината.</p> <p>Моторички развој: фина моторика со правилно цртање и користење на материјалите.</p> <p> Цртање со фломастери различни видови на линии</p>	<p>Природни науки</p> <p>Активност: се движам како... (имитира движења на различни животни).</p> <p>Когнитивен развој: покажува начини на движења на животните и го мери изминатиот пат со нестандартни мерки, прави разлика меѓу брзо, побрзо, најбрзо и бавно, побавно, најбавно движење.</p> <p>Социо-емоционален развој: соработува со другарчето, бележи и мери должини на движење со прсти и педа.</p> <p>Моторички развој: развој на фина моторика, координација на движења, физички развој.</p>
<p>Математика</p> <p>Активност: работа во групи - мерат должина и споредуваат должини на различни предмети.</p> <p>Когнитивен развој: мери и споредува должини, користи нестандартни мерки педа и прсти, споредува различни мерења.</p> <p>Социо-емоционален развој: членовите во групата заеднички вршат мерења.</p> <p>Моторички развој: развој на моториката на прстите и дланката.</p>	<p>Ликовно образование</p> <p>Активност: споредените предмети од математика се цртаат со контурни линии на различни делови од форматот.</p> <p>Когнитивен развој: разбирање на ликовниот елемент – големина.</p> <p>Социо-емоционален развој: разбирање и дискусија на односите на големините.</p> <p>Моторички развој: напреден развој на фина моторика со цртање на форми од околината, координација на моторика и перцепција.</p>	<p>Природни науки</p> <p>Активност: игра - „Промени го движењето“ .</p> <p>Когнитивен развој: разликува начини на движења кај животните и ги споредува со движењето на човекот, класифицира движења на различни предмети и животни според начинот на движење и според брзината на движење, мери и споредува должини на движење.</p> <p>Социо-емоционален развој: споделува позитивни доживувања во група.</p> <p>Моторички развој: физички развој и координација на моториката.</p>

Математика

Активност: проценуваат должини и ја проверуваат проценката со мерење.

Когнитивен развој: проценува должина на предмети и врши проверка со мерење со педа и прсти, споредува различни мерења.

Социо-емоционален развој: објаснува зошто мерењето зависи од оној што мери.

Моторички развој: развој на моториката на прстите и дланката.

Ликовно образование

Активност: цртање на форми со различна големина подредени од најголема до најмала.

Когнитивен развој: препознавање на големини со растење и опаѓање во оклината (раст на растенија, човек, топење на мраз...)

Социо-емоционален развој: активно соработување со останатите деца во процесот на цртање.

Моторички развој: фина моторика во цртањето.

Природни науки

Активност: истражувачка активност - Како се движат растенијата?

Когнитивен развој: истражува и разбира дека и растенијата се движат, набљудува движења на растенијата и проценува должина на растење.

Социо-емоционален развој: мери и истражува во група, соработува и споделува информации.

Моторички развој: развој на координираност на телото.

5. Наставна содржина: Собира и бележи податоци во табела

Опис на часот

Оспособувањето за симболичко претставување на одредени математички структури започнува со собирање и бележење на податоците во табела. Од дадена слика на конкретни предмети, податоците симболички се претставуваат во табела со боене на празни полиња или со запишување на соодветниот број.

<p>Математика</p> <p>Активност: од дадена слика со предмети, бројноста се претставува во табела.</p> <p>Когнитивен развој: определува количество предмети во групата и бележи во табела со боене на полиња.</p> <p>Социо-емоционален развој: соработува со учениците во прикажувањето на податоците.</p> <p>Моторички развој: развој на фина моторика, бои на празни полиња во табела.</p> <p> Колку има?</p>	<p>Ликовно образование</p> <p>Активност: компир-печат – просто повторување.</p> <p>Когнитивен развој: разбирање на прост ритам со повторување на иста форма во одреден ред.</p> <p>Социо-емоционален развој: покажува и помага на другите во печатење на една форма.</p> <p>Моторички развој: правилно држење на матрица (предмет), повторување на постапката.</p>	<p>Природни науки</p> <p>Активност: живо - неживо. Во табела се претставени примероци на живи суштества и неживи нешта. Се идентификува со соодветен знак што е живо, а што е неживо. Потоа податоците се сумираат со броење.</p> <p>Когнитивен развој: идентификува живи суштества и неживи нешта (камен, лажица, стакло, вода, пенкало, вештачко цвеќе), брои, препознава разлики меѓу живите суштества и неживите нешта.</p> <p>Социо-емоционален развој: соработува со другарче, претставува податоци во табела и разговара за нив.</p> <p>Моторички развој: бележи со соодветни знаци во табела, правилно држење на моливот, сензо-моторен развој.</p>
<p>Математика</p> <p>Активност: чита и објаснува податоци претставени со табела. Учениците (поделени во парови) собираат податоци за предметите во училницата (тетратки, книги и моливи) и ги претставуваат во табела.</p> <p>Когнитивен развој: собира и претставува податоци во табела.</p> <p>Социо-емоционален развој: во пар собираат предмети и ги прикажуваат податоците во табела.</p> <p>Моторички развој: запишува податоци во табела.</p>	<p>Ликовно образование</p> <p>Активност: печатење на две различни форми наизменично.</p> <p>Когнитивен развој: разбирање на редослед и правилно место на поставување на различни форми.</p> <p>Социо-емоционален развој: размена на форми со другарчињата, разбирање дека е добро да се споделува.</p> <p>Моторички развој: координација на фина моторика и перцепција на простор.</p> <p> Графика компир печат</p>	<p>Природни науки</p> <p>Активност: правиме збирки од примероци на живи и неживи нешта и претставуваме податоци во табела.</p> <p>Когнитивен развој: објаснува разлики меѓу живите суштества и неживите нешта, дискутира за нивните карактеристики, идентификува животни процеси, разбира зошто неживата природа не се менува.</p> <p>Социо-емоционален развој: дискутира за животните процеси во пар, прикажува податоци во табела.</p> <p>Моторички развој: фина моторика, пишува податоци во табела.</p>

Математика

Активност: од табелите изработени од другите ученици објаснува податоци, споредува, одредува што има повеќе или помалку.

Когнитивен развој: чита и објаснува податоци претставени во табела. Изведува заклучоци од податоците во табелата.

Социо-емоционален развој: соработува со учениците од другите нивоа, ги објаснува заклучоците.

Ликовно образование

Активност: печатење на повеќе различни форми во определено логично повторување, во низа.

Когнитивен развој: разбирање на повторување на низи од 3 и повеќе елементи.

Социо-емоционален развој: Објаснување на сложеното повторување на другарчињата.

Моторички развој: самостојност во печатење на објекти со различна форма во низа.

 [Компир печат](#)

Природни науки

Активност: Игри со погодување „На живите суштества им се потребни неживите нешта“.

Когнитивен развој: ја разбира меѓузависноста (открива причинско-последични врски и релации) на живата и неживата природа.

Социо-емоционален развој: објаснува во група, толкува податоци и изведува заклучоци.

Моторички развој: демонстрира, покажува и се движи.

ИНТЕГРИРАНИ НАСТАВНИ СОДРЖИНИ

од математика и ликовно
образование
со основа
во **природни науки**

Природни науки

Активност: календар на навики

Когнитивен развој: води календар на навики за одржување лична хигиена; дискутира за потребата од редовно одржување на лична хигиена и објаснува што ќе се случи доколку не ја одржуваат; дискутира за потребата од редовна физичка активност за сопственото здравје, објаснува дека водата е важен природен ресурс кој треба да се штеди.

Социо-емоционален развој: Дискусија со соучениците и изнесување на сопствени размислувања и практики.

Моторички развој: фина моторика во процесот на пополнување на календарот со цртежи, практикување физичка активност.

 Календар на навики

Ликовно образование

Активност: цртање со прсти со темперни бои на пластична фолија и отпечатување – монотипија.

Когнитивен развој: разбирање на процесите и активно следење на упатства, процена каде може да се биде свој и креативен, а каде е потребно да се следи упатството.

Социо-емоционален развој: соработка, корелација на сопствените идеи со можностите на ликовната техника.

Моторички развој: реализација на две различни ликовни техники кои бараат посебно разбирање и примена на начини на одржување на лична хигиена.

Математика

Активност: работа во групи, разговор за конкретна физичка активност (скокање, трчање во училишен двор и сл.) и проценување колку време е потребно за нивно вршење.

Когнитивен развој: проценува и проверува колку време му е потребно за одредени активности (физичка активност).

Социо-емоционален развој: ги објаснува и опишува своите проценки.

Моторички развој: извршува физички активности за проверка на сопствената проценка.

2. Наставна содржина: Растенија

Поими: корен, стебло, лист, плод, цвет, семе, растение

Опис на часот

Се набљудуваат различни растенија. Се препознаваат и именуваат составните делови на растението. Се објаснува нивната функција. Се укажува на значењето на факторите значајни за живот на растението.

<p>Природни науки</p> <p>Активност: набљудуваме растенија</p> <p>Когнитивен развој: набљудува растенија (на пример, дрво, трева, цвеќиња); следи инструкции што да набљудува; препознава и именува делови на растениена даден модел.</p> <p>Социо-емоционален развој: групна активност, грижа за условите (наводнување на растението и дали има доволно светлина на местото на кое е поставена саксијата).</p> <p>Моторички развој: движење во природа, сетилна и активна перцепција.</p>	<p>Ликовно образование</p> <p>Активност: игра за препознавање – секое дете одбира еден лист, или цвет, или гранче и ги прашува останатите дали гледаат линија на листот, да се посочи каде, дали гледаат боја, каква форма има – едноставна или сложена?</p> <p>Когнитивен развој: поттикнување на активна визуелна перцепција преку набљудување и именување на ликовни елементи: линија, боја, форма.</p> <p>Социо-емоционален развој: самодоверба и емпатија во презентација пред другите.</p> <p>Моторички развој: поттикнување на тактилна и визуелна перцепција.</p>	<p>Математика</p> <p>Активност: работа со наставникот, образовниот асистент или другарчето, набљудување на слики на растенија, а потоа се издвојуваат симетричните слики со обележување на линијата на симетрија .</p> <p>Когнитивен развој: препознава линија на симетрија на дадена слика на дрво, цвеќе и сл.</p> <p>Социо-емоционален развој: соработува со наставникот или другарчето во превиткување на дадени слики.</p> <p>Моторички развој: развој на фина моторика.</p>
<p>Природни науки</p> <p>Активност: истражување - Од семе до растение.</p> <p>Когнитивен развој: следи презентација и дискутира за процесот на засадување, раст и развој на растението; изведува истражувачка активност (садење на растение од семка и континуирано пратење на неговиот раст и развој); следи инструкции за време на истражувачката активност; разбира дека на растенијата им е потребна светлина и вода за да растат.</p> <p>Социо-емоционален развој: игра во парови за погодување на скриена форма од еден ученик и погодување на нејзината боја од другиот ученик.</p> <p>Моторички развој: развој на фина моторика, засадување, сеене, наводнување, сетилна и активна перцепција и развој на претстави, движење во природа.</p> <p> Како растат растенијата</p>	<p>Ликовно образование</p> <p>Активност: разговор за секоја исечена форма со другарчињата, споредба и анализа на формите.</p> <p>Когнитивен развој: надоврзување на играта со погодување на форма, и боја на скриен предмет од активноста по природни науки, со сечење на форми од хартија во боја.</p> <p>Социо-емоционален развој: социјализација во играта.</p> <p>Моторички развој: поттикнување на фината моторика, спретноста и вештината на сечење на форма од хартија со следења на нацртана контурна линија, или без цртеж, директно.</p>	<p>Математика</p> <p>Активност: работа во пар, цртање на растение и семе, со обележување на линија на симетрија.</p> <p>Когнитивен развој: црта растение, семка или дрво, го дели цртежот на половина и ја одредува линијата на симетријата.</p> <p>Социо-емоционален развој: соработува со партнерот во изработка на цртежот.</p> <p>Моторички развој: црта и превиткува лист за да ја одреди линијата на симетријата.</p>

Природни науки

Активност: истражувачка активност - Како до побрз раст и развој на растението?

Когнитивен развој: истражува како од засадено семе се развива растение; ги опишува промените што ги забележува кај растението; води дневник на промени и регистрира се што се случува преку цртеж, заклучува што му е потребно на растението за побрзо да напредува.

Социо-емоционален развој: групна активност - заедничко континуирано следење на растот на растението и грижа за задоволување на сите потребни услови за раст и развој.

Моторички развој: развој на фина моторика, засадување, сеење на земјата, наводнување, логичко размислување, формирање поими, движење во природа.

Ликовно образование

Активност: колаж со претстава на процес на промена кај растенијата.

Когнитивен развој: разбирање на ликовниот елемент големина, со претставување на лист (цвет, гранче, дрво) од помал до поголем со 3-4 фази.

Социо-емоционален развој: разбирање на процесот на промена и прифаќање на променета како важна компонента во емоционалниот развој и социјалните контакти.

Моторички развој: напредно претставување на неколку форми со сечење од хартија со различна големина и нивно подредување од најмало до најголемо.

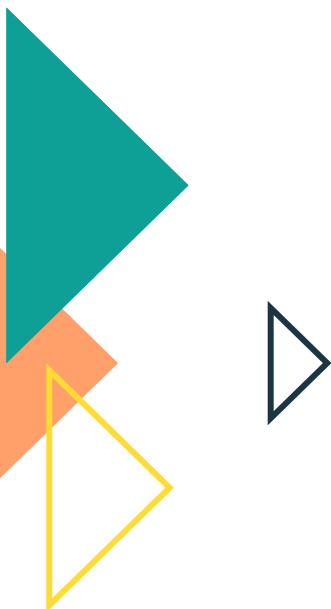
Математика

Активност: доцртување на дел од растение, при што слика на растение се превиткува на половина и се лепи на лист хартија, а учениците добиваат задача да го доцртаат растението, но цртежот да е симетричен на дадената слика на растението.

Когнитивен развој: доцртува започната симетрична слика на растение.

Социо-емоционален развој: опишува како го завршува цртежот.

Моторички развој: развој на фина моторика со цртање.

3. Наставна содржина: Видови материјали

Поими: материјали, дрво, камен, метал, пластика, гума, стакло, керамика, хартија, текстил

Опис на часот

Се објаснува дека во нашето опкружување постојат различни материјали. Се идентификуваат и именуваат материјали од опкружувањето. Се организира игра за препознавање на различни предмети според видот на материјалот од кој се изработени.

Прво образовно ниво	<p>Природни науки</p> <p>Активност: допри и погоди.</p> <p>Когнитивен развој: препознава и именува материјали со допир; набљудува предмети во училницата и погодува од што се направени.</p> <p>Социо-емоционален развој: игри со соучениците погоди, погоди...</p> <p>Моторички развој: сетилна перцепција и подвижни игри.</p>	<p>Ликовно образование</p> <p>Активност: именување на текстурата на предметите кои се допираат – рапаво, мазно, тврдо, меко (се допира сунгерче – се именува „меко“, се дава сопствен пример – што уште е меко? Перниче, шалче, плишана играчка...)</p> <p>Когнитивен развој: разбирање и именување на различни текстури.</p> <p>Социо-емоционален развој: учество во заедничка игра со другарчињата, размислување и заедничко договарање за можните примери.</p> <p>Моторички развој: поттикување на тактилната и визуелната перцепција.</p>	<p>Математика</p> <p>Активност: игра во пар - „Погоди ја формата“, при што треба да се препознае видот на 2Д формата и материјалот од кој е изработена таа, според допир.</p> <p>Когнитивен развој: препознава вид на 2Д форма и материјал од кој е изработена 2Д формата со допир.</p> <p>Социо-емоционален развој: игри со соучениците погоди, погоди...</p> <p>Моторички развој: сензомоторен развој.</p>
Второ образовно ниво	<p>Природни науки</p> <p>Активност: од што е направено?</p> <p>Когнитивен развој: набљудува предмети во училницата, да дискутира и идентификува од што се направени; препознава и именува материјали (дрво, хартија, метал, стакло, пластика, ткаенина, камен, земја) во училишниот двор; препознава карактеристики на различни материјали (дрво, хартија, метал, стакло, пластика, ткаенина, гума); групира предмети во училницата според видот на материјалите.</p> <p>Социо-емоционален развој: групна работа групирање на предметите од непосредната околина според предметите од кои се направени.</p> <p>Моторички развој: движење во околината; сензомоторен развој.</p>	<p>Ликовно образование</p> <p>Активност: разлика на текстурите – колаж со две спротивни текстури – мазна и рапава, или тврда и мека, или груба и нежна...</p> <p>Когнитивен развој: стекување на поим за текстурата како карактеристика на површината на суштествата и предметите – разбирање дека се што постои во околината има текстура.</p> <p>Социо-емоционален развој: именување и разликување на текстурите на сопственото тело (кожа, коса, облека, обувки).</p> <p>Моторички развој: поттикување на активна тактилна перцепција со селектирање на материјали со спротивни тактилни карактеристики и нивно организирање во еден колаж.</p> <p> Колаж сложена форма</p>	<p>Математика</p> <p>Активност: прави модели на 2Д форми од хартија и ткаенина.</p> <p>Когнитивен развој: прави модели на 2Д форми од различни материјали (хартија, ткаенина).</p> <p>Социо-емоционален развој: во пар изработува 2Д форми од различни материјали (хартија, ткаенина).</p> <p>Моторички развој: сензомоторен развој.</p>

Природни науки

Активност: истражувачка активност - Зошто предметите се направени од одредени материјали?

Когнитивен развој: идентификува и опишува карактеристики на различни материјали; логичко размислување, истражува дали видот на материјалите од кои се направени предметите влијае на нивната функција.

Социо-емоционален развој: работа во група - зошто предметите се направени од одредени материјали? (истражување)

Моторички развој: активна перцепција, сензомоторен развој и движење.

Ликовно образование

Активност: колаж со повеќе (најмалку 5 различни) текстури.

Когнитивен развој: поттикнување на разбирањето и употребата на материјали со различни визуелни и тактилни карактеристики.

Социо-емоционален развој: анализа на колажите од другите ученици врз основа на употребените текстури и нивно препознавање.

Моторички развој: поттикнување на тектилна перцепција и сензомоторни активности во креирање на колажот од повеќе различни текстури.

 Колаж

Математика

Активност: прави модели на 2Д форми од хартија и ткаенина и го групира во Керолов дијаграм.

Когнитивен развој: ги групира изработените 2Д форми во Керолов дијаграм.

Социо-емоционален развој: го објаснува правилото според формите се групирани.

Моторички развој: сензомоторен развој.

4. Наставна содржина: Движење

Поими: движење, одење, трчање, скокање, тркалање, лизгање, нишање, вртење во круг, летање, пливање, брзо, побрзо, најбрзо движење, бавно, побавно, најбавно движење, запирање.

Опис на часот

Се споредуваат движења на човекот со движења на животните и движења на предметите. Наставникот објаснува дека движењата се различни и дека треба да се прави разлика помеѓу брзо, побрзо, најбрзо, бавно, побавно, најбавно движење. Се класифицираат движења на различни предмети и животни според начинот на движење и според брзината на движење. Наставникот демонстрира и води дискусија со учениците за различни движења на познати предмети на учениците (топка, змеј, чамец, автомобил, разни играчки, велосипед и сл.).

<p>Природни науки</p> <p>Активност: Се движам како...</p> <p>Когнитивен развој: препознава различни движења на животни и предмети.</p> <p>Социо-емоционален развој: работа во парови - погоди кој како се движи (авионот лета, тигарот трча, зајакот скока, змијата лази...).</p> <p>Моторички развој: имитира карактеристични движења на животни и предмети.</p> <p><i>Прво образовно ниво</i></p>	<p>Ликовно образование</p> <p>Активност: цртање со прскање боја на лист хартија.</p> <p>Когнитивен развој: разбирање на движењето на цртежот.</p> <p>Социо-емоционален развој: самодоверба и прифаќање на сопствените активности.</p> <p>Моторички развој: преку игровни активности - правилно држење на четка и нови начини на држење на четка, прскање со четка, разлевање на боја на хартија.</p> <p> Движење на боја со прскање</p>	<p>Математика</p> <p>Активност: работа во групи од 5 ученици, при што секој ученик изведува карактеристично движење на некое животно, а потоа еден од нив ги забележува податоците во табела.</p> <p>Когнитивен развој: ги бележи податоците за карактеристичните движења во табела.</p> <p>Социо-емоционален развој: работи во групи.</p> <p>Моторички развој: имитира карактеристични движења на животни и запишува податоци во табела.</p>
<p>Природни науки</p> <p>Активност: Кој како се движи?</p> <p>Когнитивен развој: демонстрира и опишува различни видови движења (одење, трчање, скокање, тркалање, лизгање, нишање, вртење во круг, летање, пливање и сл.). Класифицира животни според начинот на движење (птици, пчели, пеперутки – летање; риби, делфин, кит – пливање; зајак, кенгур, скакулец – скокање; коњ, лав, тигар, ној – трчање и сл.). Одредува брзи, побрзи, најбрзи и бавни, побавни, најбавни движења.</p> <p>Социо-емоционален развој: Игри - „Кој е побрз?“, „Лазам како...“, „Летам како...“</p> <p>Моторички развој: учениците изведуваат најразлични движења според ритмот на музиката која ја слушаат (одење, трчање, скокање, нишање, вртење и сл.).</p> <p> Како се движат животните</p> <p><i>Второ образовно ниво</i></p>	<p>Ликовно образование</p> <p>Когнитивен развој: претставување на движењето на различни видови на животни на експресивен начин – со линија, боја и насока.</p> <p>Социо-емоционален развој: развивање на емпатија кон сите живи суштества со фокус на движењето како заедничка карактеристика.</p> <p>Моторички развој: контрола на фината моторика преку свесно нанесување на боја во склад со замисленото движење на животни (различни големини, должини на линии, различни бои).</p> <p> Движење на боја со прскање и поврзување со движење на животни</p>	<p>Математика</p> <p>Активност: работа во групи од 5 ученици, при што секој ученик изведува карактеристично движење на некое животно, а потоа секој од нив ги забележува податоците во Керолов дијаграм.</p> <p>Когнитивен развој: претставува податоци во Керолов дијаграм.</p> <p>Социо-емоционален развој: работа во групи, неколку ученици демонстрираат движења, а еден ученик бележи податоци во табела.</p> <p>Моторички развој: демонстрира разни движење и запишува податоци во Керолов дијаграм.</p>

Природни науки

Активност: движењето на животните и нивниот опстанок.

Когнитивен развој: разликува и споредува различни движења; разбира дека движењето на животните е поврзано со нивната борба за опстанок.

Социо-емоционален развој: работа во групи - истражување зошто одредени животни се движат на карактеристичен начин.

Моторички развој: игра - „Се движам брзо како.... затоа што...“; „Се движам бавно како....затоа што...“.

Ликовно образование

Активност: композиција со различни видови на цртање – со четка, со прскање на боја, со фломастер, со молив, со прсти (комбинирани техники во цртањето).

Когнитивен развој: разбирање на различни видови на композиција.

Социо-емоционален развој: разбирање на врската на сопствените емоции и сопствените реакции.

Моторички развој: поттикнување на координација на идеите, емоциите и техничката експресија.

 Видови на бои, студент
Елена Настова

Математика

Активност: работа во групи од 5 ученици, при што секој ученик изведува карактеристично движење на некое животно, а потоа ги забележуваат податоците на различни начини и според различни критериуми. Учениците ја опишуваат својата активност пред целото одделение.

Когнитивен развој: предлага различни критериуми за групирање.

Социо-емоционален развој: работи во групи, објаснува и опишува различни критериуми на групирање.

Моторички развој: демонстрира разни движење и запишува податоци во Керолов дијаграм.

5. Наставна содржина: Звук и извори на звук

Поими: звук, глас, тивок, гласен, пријатен, непријатен, слух/слушање, извор на звук

Опис на часот

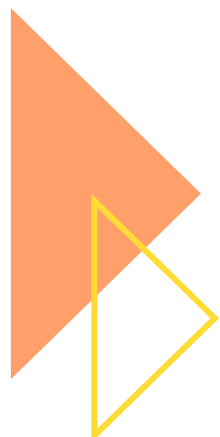
Се слушаат различни звуци и се споредуваат. Наставникот демонстрира како слушаме. Се организираат активности за слушање на различни звуци и нивно идентификување. Се одредува каков е звукот (тивок, гласен, пријатен или непријатен). Се споредуваат различни звуци и се идентификуваат нивните извори. Наставникот го објаснува начинот на кој се создава звукот.

<p>Природни науки</p> <p>Активност: погоди го звукот.</p> <p>Когнитивен развој: препознава различни звуци и погодува од каде доаѓа звукот. Одредува дали звуците се пријатни или непријатни, гласни или тивки.</p> <p>Социо-емоционален развој: игра во парови - покажи со што тропам (ученикот е свртен со грбот и има задача да погоди (покаже) со што другиот ученик тропнал по клупата. Се користат различни предмети од метал, дрво, пластика и сл. Потоа улогите се заменуваат.</p> <p>Моторички развој: произведува звуци со тропане со раце и нозе и со користење на различни предмети од метал, дрво и пластика.</p>	<p>Ликовно образование</p> <p>Активност: цртање на звук и линија.</p> <p>Когнитивен развој: поврзување на линиите со соодветен звук (долга линија – рамномерен звук кој подолго се слуша; кратка линија – рамномерен звук кој кратко трае).</p> <p>Социо-емоционален развој: себепроеција и соочување со сопствените звуци, социјализација преку разбирање на соодветноста во проекцијата на другите деца („сите се слични на мене“).</p> <p>Моторички развој: фокус на моторика и следење на звук, координација на звук и движење на линија.</p>	<p>Математика</p> <p>Активност: игра - „Погоди од каде тропам“, во која еден ученик тропам, а другиот одредува дали е блиску или далеку.</p> <p>Когнитивен развој: одредува дали звукот доаѓа од далеку или од блиску.</p> <p>Социо-емоционален развој: игра во парови.</p> <p>Моторички развој: развој на перцепција и фина моторика.</p>
<p>Природни науки</p> <p>Активност: Од каде доаѓа звукот?</p> <p>Когнитивен развој: препознава различни звуци ги идентификува нивните извори. Наведува примери на различни извори на звук од опкружувањето. Го поврзува звукот со сетилото за слух. Прави разлика меѓу тивок и гласен звук, пријатен и непријатен звук (тивка музика, гласна музика, бучава, тресок, сирена и др.). Објаснува дека предметите со движење создаваат звук.</p> <p>Социо-емоционален развој: игра - погоди го звукот. Учениците слушаат различни звуци од природата: дожд, грмотевица, бранови, ветер, шушкање на лисјата и го идентификуваат нивниот извор.</p>	<p>Ликовно образование</p> <p>Активност: цртање повеќе видови на линији и поврзување на секој вид со соодветен звук: брановидна линија, искршена, испрекината, полна...</p> <p>Когнитивен развој: разбирање на поврзаноста и сличноста на линија со звук – анализа и синтеза на две карактеристики од различни ентитети.</p> <p>Социо-емоционален развој: поттикнување на емпатичност за различностите и нивно вреднување.</p> <p>Моторички развој: развивање на способности за фина контрола на моторичка експресија преку цртање на визуелни разлики во линиите.</p>	<p>Математика</p> <p>Активност: игра во парови - „Погоди од каде тропам“, во која еден партнер тропам, а другиот одредува дали е блиску или далеку, а потоа се движи според насоките од партнерот за да дојде до него. При тоа се користат термините лево, десно, напред, назад.</p> <p>Когнитивен развој: одредува дали звукот доаѓа од далеку или од блиску.</p> <p>Социо-емоционален развој: игра во пар и соработува со партнерот.</p> <p>Моторички развој: се движи според дадени насока за да дојде до ученикот што тропам.</p>

Прво образовно ниво

Второ образовно ниво

	<p>Еден ученик е со врзани очи и погодува извори на звуци, кои ги произведува друг ученик. Исто така звуците се класифицираат дали се тивки гласни, пријатни, непријатни...)</p> <p>Моторички развој: учениците создаваат различни звуци со помош на сопственото тело (удар со дланки, тропане со нозе, свиркање со уста и сл.), различни предмети (метални чаши, тенџере, пластично шише, дрвена/метална лажица и сл.), музички инструменти итн.</p>		
Трето образовно ниво	<p>Природни науки</p> <p>Активност: Ги истражувам звуците во природата.</p> <p>Когнитивен развој: истражува какви звуци има во природата и истите ги класифицира според изворот на звук (звуци од природни појави, звуци од животни...). Истражува како се пренесува звукот од изворот до сетилото за слух.</p> <p>Социо-емоционален развој: работа во групи: споделување на искуства, слушање на пријатни звуци со затворени очи и игри со фантазија (на што те асоцира звукот - што замислуваш?)</p> <p>Моторички развој: ритмички се движи според звуците што ги слуша.</p>	<p>Ликовно образование</p> <p>Активност: читање на нацртаните линии.</p> <p>Когнитивен развој: развој на активна и аудитивна перцепција со „читање на линиите“, поврзување на визуелниот изглед на линија со соодветен звук пред сите ученици.</p> <p>Социо-емоционален развој: „читање“ самостојно и во пар, групно со што се поттикнува самодоверба, соработка и забавен начин на учење.</p>	<p>Математика</p> <p>Активност: игра во парови: „Погоди од каде тропам“, во која еден партнер тропам, а другиот одредува дали е блиску или далеку и ги одредува насоките како да стигне до партнерот. При тоа се користат термините лево, десно, напред, назад.</p> <p>Когнитивен развој: планира насоки на движење (напред, назад, лево, десно).</p> <p>Социо-емоционален развој: објаснува насоки на движење.</p> <p>Моторички развој: се движи според планирани насоки.</p>

ИНТЕГРИРАНИ НАСТАВНИ СОДРЖИНИ

од математика и ликовно
образование со основа
во **ОПШТЕСТВО**

1. Наставна содржина: Јас сум...

Поими: име, презиме, адреса, омилени нешта

Опис на часот

Разговор со децата во насока да се осознаат себе си, да се доживуваат како единствена личност со свои потреби, желби, интереси, омилени работи. Се организираат различни активности преку кои учениците ќе добијат можности да наведат основни карактеристики за себе.

Прво образовно ниво	Општество Активност: Јас сум - наставничката става симбол на ѕвезда пред детето што треба да се претстави. Играта продолжува се додека сите деца не се претстават (колку податоци ќе кажат за себе зависи од нивните можности). Когнитивен развој: се претставува самостојно или со помош, препознава и означува омилени работи и активности кои може сам да ги извршува. Социо-емоционален развој: учество во групни активности - покажи што знаеш и што сакаш (награда со аплауз). Моторички развој: развој на графомоторика (ја црта својата омилена играчка со својата омилена боја, од понудени активности на слика, ги препознава и обележува со соодветен знак оние што може сам да ги извршува).	Ликовно образование Активност: сликање со темперни бои, две бои кои ме прават радосен/а. Когнитивен развој: селекција на боите во однос на лични преференции, поврзување со околината. Социо-емоционален развој: разбирање на себе и сопственото искуство. Моторички развој: правилно држење на четката, самостојно мешање на бојата со вода за да се добие соодветна густина, разбирање на сликање во дефиниран формат. paintedpaperart.com/category/tempera-paint/	Математика Активност: работа во групи на ученици, разговор на членовите на групата за омилените работи, а потоа еден член на групата ги забележува податоците во претходно изработена табела. Когнитивен развој: бележи податоци - омилени работи во дадена табела. Социо-емоционален развој: соработува со учениците од одделението и разговара за омилените работи. Моторички развој: запишува податоци во табела.
---------------------	---	---	---

Второ образовно ниво	Општество Активност: 1. Дидактичка игра „Јас сум“: децата се во круг, едно дете ја има топката која треба да ја фрли кон друго дете. Детето што ќе ја фати топката се претставува (играта продолжува се додека сите деца не се претстават); 2. Моите омилени нешта. Когнитивен развој: се претставува себе си, разговара за своите омилени работи и одредени од нив ги претставува преку цртеж. Социо-емоционален развој: работа во парови (секој ученик ја раскажува на својата омилена сликовница на другарчето, ја црта насловната страна на својата омилена сликовница).	Ликовно образование Активност: сликање на пејзаж во омилен дел од денот. Когнитивен развој: препознавање и селекција на боите кои го опишуваат одредениот дел од денот. Социо-емоционален развој: поврзување со себе, сопствените емоции, нивно препознавање и покажување. Моторички развој: сликање на пејзаж со три – четири омилени бои. Сликање со добивање на зелена боја, студент Доротеа Камчевска	Математика Активност: работа во групи на ученици, разговор на членовите на групата за омилените работи, а потоа секој член на групата ги забележува податоците во претходно изработена табела. Когнитивен развој: собира, бележи и средува податоци - Омилени работи во табела. Социо-емоционален развој: соработува со учениците од одделението и разговара за омилените работи. Моторички развој: запишува податоци во табела.
----------------------	--	---	---

<p>Моторички развој: демонстрира кои активности умее самостојно да ги извршува и е награден со аплауз.</p>		
<p>Општество</p> <p>Активност: Мојот споменар.</p> <p>Когнитивен развој: пополнува страница од споменар каде ги пишува или со цртежи или симболи ќе се изјасни за своите омилените нешта, разговара за своите омилените работи и објаснува зошто му се омилените; раскажува кое е неговото омилено место за прошетка и зошто.</p> <p>Социо-емоционален развој: дискусија со соучениците и раскажувања на свои доживувања.</p> <p>Моторички развој: фина моторика во процесот на пополнување на споменарот и демонстрирање на сопствени вештини и способности.</p>	<p>Ликовно образование</p> <p>Активност: апстрактна композиција со претставување на одредена емотивна ситуација, без предмети, само со бои, текстури и апстрактни или органски форми.</p> <p>Когнитивен развој: интроспекција, разбирање и анализа на сопствена емотивна состојба по сеќавање.</p> <p>Социо-емоционален развој: активирање на сеќавање, координација на ментални слики од минатото со нивна презентација.</p> <p>Моторички развој: напредни моторички способности во сликање на апстрактна композиција од сопствена идеја, употреба на различни начини на сликање: со четка, прсти, прскање, разлевање на боја.</p> <p> <u>Моите сеќавања</u></p>	<p>Математика</p> <p>Активност: работа во групи на ученици, разговор на членовите на групата за омилените работи, а потоа секој член на групата ги забележува податоците на различни начини.</p> <p>Когнитивен развој: претставува податоци - Омилените работи на различни начини во табела.</p> <p>Социо-емоционален развој: соработува со учениците од одделението, разговара за омилените работи, објаснува начин како ги претставил податоци.</p> <p>Моторички развој: запишува податоци во табела.</p>

2. Наставна содржина: Како се чувствувам кога...

Поими: чувства, љубов, радост, тага, страв и лутина

Опис на часот

Организирање на игри; пантомима, коцка, таен помагач и сл. Гледање на анимиран филм по избор и разговарање за чувствата на ликовите во одредени сцени на филмот. Разговор како се чувствуваме во одредени животни ситуации.

Прво образовно ниво	Општество Активност: игра - „Пантомима“ (се драматизираат одредени чувства и учениците ги погодуваат). Когнитивен развој: препознава и искажува основни чувства, препознава чувства на илустрирани ситуации кои јасно асоцираат на нив. Социо-емоционален развој: не се воздржува да побара помош доколку му е потребно, развој на емпатија, манифестира ненасилно однесување, соработува во пар или група. Моторички развој: развој на графомоторика (црта емотикони кои симболизираат чувства, сами или со помош), драматизира движења и мимики.	Ликовно образование Активност: слика подарок - моите бои за тебе. Когнитивен развој: разбирање на емотивното значење на боите. Социо-емоционален развој: поврзување на емоции и споделување преку ликовна експресија. Моторички развој: координација на емоција, рационален избор и техничка реализација.	Математика Активност: решавање на текстуални задачи со собирање и одземање со контекст - роденден, кои ги составиле учениците од третото образовно ниво. Когнитивен развој: решава задачи со собирање и одземање со секојдневен контекст - роденден. Социо-емоционален развој: соработува во решавањето задачи со учениците од третото образовно ниво. Моторички развој: развој на фина моторика.
	Општество Активност: 1. Да гледа анимиран филм, да препознава чувства во одредени сцени и да разговара за нив. Потоа да разговара за сопствените чувства. Во кои делови од филмот почувствува тага, страв, а кога радост? 2. Дидактичка игра - „Како се чувствувам“, да се постават 5 пластични чаши обележани со соодветни емотикони кои изразуваат љубов, радост, тага, страв и лутина. Наставникот да раскажува различни ситуации (пр. денес на Марко му е роденден. Сите сте поканети на неговата роденденска забава), а детето според тоа како се чувствува во врска со нив да стави ливче во соодветната чаша.	Ликовно образование Активност: обликување од пластелин – подарок за другарче, родител, наставник, роднина по избор. Когнитивен развој: разбирање на едноставна и сложена форма. Социо-емоционален развој: поттикнување на експресија на чувство на љубов. Моторички развој: фина моторика во обликување на замислен предмет – подарок. Сложена форма за подарок	Математика Активност: решавање на текстуални задачи со собирање и одземање со контекст - роденден со примена на наставен лист. Когнитивен развој: решава текстуални задачи со секојдневен контекст – роденден. Социо-емоционален развој: соработува со другите ученици. Моторички развој: развој на фина моторика.

<p>Когнитивен развој: препознава чувства и разговара за нив. Искажува соодветни чувства во различни ситуации.</p> <p>Социо-емоционален развој: развој на емпатија, подготвен е да помогне на оние на кои им треба помош, умее да споделува.</p> <p>Моторички развој: демонстрира чувства и различни однесувања</p> <p> Се чувствувам...</p>	<p>Општество</p> <p>Активност: дидактичка игра „Таен помагач“, наставничката тајно задава задачи на секое дете да направи добро дело кон друго дете од паралелката без да бара нешто за возврат.</p> <p>Когнитивен развој: искажува различни чувства и емоции во односите со другите (љубов, радост, тага, страв, лутина).</p> <p>Социо-емоционален развој: манифестира другарско однесување: позајмува, споделува, соработува, помага.</p> <p>Моторички развој: игровни активности.</p>	<p>Ликовно образование</p> <p>Активност: писмо во ликовна техника колаж - „Мојата порака до тебе“.</p> <p>Когнитивен развој: селекција на најсоодветни елементи за пренесување на порака на љубов, прашање, покана за играње заедно...</p> <p>Социо-емоционален развој: поттикнување на взаемна комуникација, потреба од споделување на идеи и информации.</p> <p>Моторички развој: фина моторика во користење на комбинирани ликовни техники – колаж од хартија, текстил, пластика и цртање со фломастер.</p> <p> Пораки со колаж</p>
<p>Математика</p> <p>Активност: составува текстуални задачи со собирање и одземање со контекст - роденден, и истите ги презентира на учениците од првото образовно ниво.</p> <p>Когнитивен развој: наведува примери на собирање и одземање во секојдневни ситуации (роденден) и составува текстуална задача.</p> <p>Социо-емоционален развој: помага во реализација на активностите на учениците од првото образовно ниво.</p> <p>Моторички развој: развој на фина моторика.</p>		

Трето образовно ниво

3. Наставна содржина: Како се грижime за училницата, училиштето и училишниот двор?

Поими: училница, училиште, училишен двор, хигиена, грижа.

Опис на часот

Разговор за изгледот на училницата, училиштето и училишниот двор. Организирање на имагинативни активности (како сакам да изгледа мојата училница). Гледање на видеа од различни училишни простори. Практични активности.

Прво образовно ниво	Општество Активност: правилно-неправилно. Когнитивен развој: на илустрации идентификува правилно и неправилно однесување во училница, учествува самостојно или со помош во уредувањето на училницата и училишниот двор. Социо-емоционален развој: заеднички активности, споделување на идеи и практични активности. Моторички развој: учество во уредување на училницата и училишниот двор.	Ликовно образование Активност: разбирање на ликовниот елемент контраст - спротивност со селекција на форми од хартија во боја: мали на една страна и големи на друга страна. Когнитивен развој: споредба и анализа. Социо-емоционален развој: разбирање на спротивноста како карактеристика на светот и компонентата на различноста. Моторички развој: минимални моторички способности во селекција на формите.	Математика Активност: работа во групи, мерење на училницата со чекори и стапала. Когнитивен развој: мери со нестандартни мерки (стапала и чекори) во училница. Социо-емоционален развој: соработува со другите ученици. Моторички развој: развој на моторика на движење на нозете.
	Општество Активност: Правила во паралелката. Когнитивен развој: заеднички да изработат хамер за правилата во паралелката (да користат симболи: рака, око, уво, уста, патица, корпа) и да го закачат на училишното пано. на илустрации, учествува во уредувањето на училницата и училишниот двор. Социо-емоционален развој: заеднички активности, споделување на идеи и практични активности. Моторички развој: графомоторика (изработка на хамер), учество во уредување на училницата и училишниот двор.	Ликовно образование Активност: употреба на топли и ладни бои во креирање на постер – нашите правила. Когнитивен развој: разбирање на концептот на топли и ладни бои во визуелната комуникација. Социо-емоционален развој: поврзување на топлиите и ладните бои со емоционалното значење на пораката на постерот. Моторички развој: цртање со фломастер, дрвени бои и восочни пастели.	Математика Активност: работа во групи, мерење на училишниот двор со чекори и стапала. Когнитивен развој: мери со нестандартни мерки (стапала и чекори) во училница и училишен двор. Социо-емоционален развој: соработува со другите ученици. Моторички развој: развој на моторика на движење на нозете.
Второ образовно ниво			

Општество

Активност: Млади дизајнери.

Когнитивен развој: смислува идеи како да се украси училницата и како да изгледа училишниот двор; учествува во уредување на училницата со свои творби.

Социо-емоционален развој: заеднички активности, споделување на идеи и практични активности.

Моторички развој: учество во уредување на училницата и училишниот двор.

Ликовно образование

Активност: обликување од хартија - сложени форми и бои во училницата и околината.

Когнитивен развој: активна перцепција на околината, анализа на боите, селекција на соодветни бои по сопствена идеја.

Социо-емоционален развој: емпатија во почитување на емоциите и идеите на другите, поттикнување на способност за покажување на сопствените емоции.

Моторички развој: поттикнување на фина моторика со сечење, превиткување, перфорирање во добивање на 3Д форми од хартија.

 Сложена форма

Математика

Активност: работа во групи, мерење на училницата со чекори и стапала и проценување на идеите за уредување дали одговараат на дадениот простор.

Когнитивен развој: мери со нестандартни мерки (стапала и чекори) во училница и училишен двор и предлага како да се уреди дворот и училницата.

Социо-емоционален развој: споделува и опишува идеи.

Моторички развој: развој на моторика на движење на нозете.

ИНТЕГРИРАНИ НАСТАВНИ СОДРЖИНИ

од математика и природни
науки со основа
во **ликовно образование**

1. Наставна содржина: Линија – видови линии

Ликовно подрачје: цртање

Ликовна техника: цртање со молив или фломастер

Опис на часот

Се објаснува ликовниот елемент линија како точка што тргнала да прошета и ние го гледаме нејзинот пат. Се именуваат и покажуваат цртачките материјали: молив, фломастер, дрвени бои, восочен пастел. Преку нагледни средства и готови цртежи се разгледува линијата нацртана со различни материјали.

<p>Ликовно образование</p> <p>Активност: цртање и именување на права и крива линија, долга и кратка линија.</p> <p>Когнитивен развој: препознавање и именување на материјалите за цртање.</p> <p>Социо-емоционален развој: учество во процесот на цртање со другарче, правилно држење и употреба на материјалот за цртање.</p> <p>Моторички развој: контрола на фина моторика во цртање на различни линии.</p> <p> Видови линии и техники за цртање, студент Идрис Камберовски</p>	<p>Математика</p> <p>Активност: работа со модели на правоаголник и круг, од кои треба да се воочат прави и криви линии.</p> <p>Когнитивен развој: именува прави и криви линии на даден модел на правоаголник и круг.</p> <p>Социо-емоционален развој: соработува со другарчето од парот.</p> <p>Моторички развој: перцепира и покажува прави и криви линии на даден модел на правоаголник и круг.</p>	<p>Природни науки</p> <p>Активност: патување на звукот.</p> <p>Когнитивен развој: го претставува патот на звукот од изворот до сетилото за слух со различни линии (прави, криви, брановидни...).</p> <p>Социо-емоционален развој: работи во пар, соработува, бара и дава помош.</p> <p>Моторички развој: развој на графо-моторика.</p>
<p>Ликовно образование</p> <p>Активност: се реализира цртеж со молив или фломастер со различни видови на линии во целиот формат, со фокус на површина.</p> <p>Когнитивен развој: препознавање и именување на различните видови на линии: прави, криви, дебели, тенки, испрекинати, полни, искршени, брановидни.</p> <p>Социо-емоционален развој: вежба во парови за одредување на материјалот за цртање со кој може да се добие линија во боја или црна и сива (моливи, фломастери, дрвени бои, восочен пастел).</p> <p>Моторички развој: фина моторика во композиции со линии на цел формат.</p> <p> Видови на линии и форми, студент Ивана Крстева</p>	<p>Математика</p> <p>Активност: цртање на правоаголник и круг, фомирајќи низи од форми, при што користи фломастери или дрвени бои.</p> <p>Когнитивен развој: црта и именува правоаголник и круг со различни видови материјали (фломастери, дрвени бои).</p> <p>Социо-емоционален развој: работи во пар и црта 2Д форми.</p> <p>Моторички развој: црта правоаголник и круг со различни видови материјали (фломастери, дрвени бои).</p>	<p>Природни науки</p> <p>Активност: Како го доживувам звукот?</p> <p>Когнитивен развој: слуша и претставува доживување на одреден звук со помош на линии: прави, криви, дебели, тенки, брановидни, полни, прекинати итн.</p> <p>Социо-емоционален развој: развој на емоции и имагинација.</p> <p>Моторички развој: развој на графомоторика.</p>

Ликовно образование

Активност: цртање на текстура со различни видови на линии.

Когнитивен развој: препознавање и смислено користење на различни линии за различни видови текстура.

Социо-емоционален развој: објаснување на другите ученици како се добива површина со линии.

Моторички развој: фина моторика во процесот на релизација на линии во цела површина и развој на активна перцепција.

 Цртање на текстура и форма со точки, студент Кристина Латкоска

Математика

Активност: изработува сложени 2Д форми по сопствен избор од правоаголник и круг.

Когнитивен развој: формира сложени 2Д форми и ги опишува.

Социо-емоционален развој: опишува и објаснува како ја формира сложената 2Д форма на другарчето од парот.

Моторички развој: црта сложени 2Д форми од прави и криви линии.

Природни науки

Активност: ги истражуваме музичките звуци.

Когнитивен развој: објаснува како музичките инструменти го создаваат звукот, ги препознава движењата кои ги предизвикува звукот и ги претставува со различни линии.

Социо-емоционален развој: емоционален развој, поттикнување на пријатни доживувања.

Моторички развој: развој на графомоторика.

2. Наставна содржина: Боја – основна боја жолта

Ликовно подрачје: сликање

Ликовна техника: сликање со темперни бои

Опис на часот

Се објаснува ликовниот елемент боја како начин на кој ги гледаме и разликуваме предметите и суштествата. Наставникот покажува квадрати во боја. Се именуваат и препознаваат основните и добиените бои: жолта, црвена, сина, зелена, портокалова и виолетова. Се покажуваат потребните материјали за сликање со темперни бои: хартија за сликање, темперни бои, четки, палета, 2 сада за вода, подлога.

Прво образовно ниво	<p>Ликовно образование</p> <p>Активност: сликање со жолта темперна боја.</p> <p>Когнитивен развој: препознавање и именување на материјалите за сликање.</p> <p>Социо-емоционален развој: учество во играта на препознавање на боите со сите ученици.</p> <p>Моторички развој: сликање со самостојно препознавање на жолта боја со слободни потези.</p> <p> Основна боја жолта, студент Ангела Фичуроска</p>	<p>Математика</p> <p>Активност: од претходно изработените цртежи го издвојува цртежот со симетрична фигура.</p> <p>Когнитивен развој: препознава линија на симетрија на даден цртеж.</p> <p>Социо-емоционален развој: соработува со ученикот од парот во превиткување на цртежот.</p> <p>Моторички развој: го превиткува цртежот на половина и со тоа ја одредува линијата на симетрија.</p>	<p>Природни науки</p> <p>Активност: дрвја, дрвја насекаде.</p> <p>Когнитивен развој: препознава и набројува делови на растението, слика дрвја со темперни бои.</p> <p>Социо-емоционален развој: учествува со свој цртеж на изложба во училиницата.</p> <p>Моторички развој: координираност на рака - око, слободни потези со раката.</p>
Второ образовно ниво	<p>Ликовно образование</p> <p>Активност: сликање на основна боја жолта на целата површина на хартијата.</p> <p>Когнитивен развој: препознавање и именување на боите. Разликување на предметите и плодовите со жолта боја.</p> <p>Социо-емоционален развој: игра во парови за погодување на скриена форма од еден ученик и погодување на нејзината боја од другиот ученик.</p> <p>Моторички развој: фина моторика и активна перцепција.</p> <p> Основна боја црвена, студент Симона Дамјаноска</p>	<p>Математика</p> <p>Активност: изработува цртеж според следните насоки: црта 2Д форма со жолта боја, а потоа го превиткува цртежот за да покаже линија на симетрија.</p> <p>Когнитивен развој: црта 2Д форма со жолта боја, го дели цртежот на половина и ја одредува линијата на симетријата.</p> <p>Социо-емоционален развој: соработува со партнерот во изработка на цртежот.</p> <p>Моторички развој: црта и превиткува лист на кој е претставена 2Д форма.</p>	<p>Природни науки</p> <p>Активност: природата околу нас.</p> <p>Когнитивен развој: слика различни пејсажи инспирирани од природата, објаснува елементи од природата.</p> <p>Социо-емоционален развој: развој на естетика и чувство на убаво и други позитивни чувства.</p> <p>Моторички развој: развој на фина моторика.</p>

Ликовно образование

Активност: сликање на површина со жолта боја со рамномерно нанесување на боја, со разредена и со густа боја за добивање на површини со жолта боја и различна текстура.

Когнитивен развој: сликање со жолта боја со додавање на бела или друга боја.

Социо-емоционален развој: објаснување на процесот на сликање на другите ученици.

Моторички развој: способности за добивање и сликање со различна густина на боја.

Математика

Активност: на даден цртеж на кој е прикажана половина од 2Д форма ученикот/чката доцртува симетричен дел.

Когнитивен развој: доцртува симетрична 2Д форма.

Социо-емоционален развој: опишува како го завршува цртежот.

Моторички развој: црта дел од 2Д форми.

Природни науки

Активност: природа.

Когнитивен развој: објаснува зошто природата треба да биде чиста, ја разбира меѓузависноста на човекот и природата, слика по извршено набљудување.

Социо-емоционален развој: развој на естетика и чувство на убаво и други позитивни чувства.

Моторички развој: движење во природа, развој на сетилна перцепција и координирана фина моторика.

3. Наставна содржина: Текстура – видови текстура

Ликовно подрачје: сликање

Ликовна техника: колаж

Опис на часот

Се објаснува дека текстура е различната површина. Ја има на сите предмети и суштества во оклината. Има различни видови текстура: мазна, рапава, тврда, мека, сува, мокра... Игра за препознавање на различни текстури со допирање со затворени очи на предмети во кутија.

Прво образовно ниво	Ликовно образование Активност: подредување на различните материјали во две групи во однос на текстурата. Когнитивен развој: препознавање и именување на рапаво и мазно, тврдо и меко. Социо-емоционален развој: покажување на рапаво, мазно, тврдо, меко на другарчињата. Моторички развој: тактилен развој и фина моторика.	Математика Активност: работа со 3Д форми, со различни видови површини, при што соодветната форма се поставува на одредено место. Местото се одредува со слика на соодветната 3Д форма. Когнитивен развој: групира 3Д форми според видот на површини (рамни и заоблени). Социо-емоционален развој: соработува со другарите од групата. Моторички развој: ги поставува моделите на 3Д формите на соодветното место.	Природни науки Активност: допри ги материјалите. Когнитивен развој: препознава својства на материјалите со помош на сетилата. Социо-емоционален развој: развој на сетилна перцепција и социјализација. Моторички развој: тактилен развој.
	Ликовно образование Активност: колаж со лепење на различни текстури. Когнитивен развој: препознавање и именување на различните видови на текстури и материјалите од кои се создадени: хартија, текстил, метал, стакло, кора од дрво... Социо-емоционален развој: групна работа групирање на материјалите во однос на текстурата – мазни на една страна, рапави на друга, меки, тврди... Моторички развој: развивање на способност за самостојно коистење на материјали и лепак.	Математика Активност: работа со 3Д форми, со различни видови површини и нивно групирање според видот на површина. Когнитивен развој: групира 3Д-форми според видот на површини (рамни и заоблени). Социо-емоционален развој: соработува со другарите од групата. Моторички развој: прави групи на 3Д форми според видот на површината (рамни и заоблени).	Природни науки Активност: ги истражуваме својствата на материјалите. Когнитивен развој: изведува експерименти преку кои ги демонстрира различните својства на материјалите. Социо-емоционален развој: соработува и демонстрира во група. Моторички развој: развој на координираност на движењата.

Ликовно образование

Активност: селекција – креирање на колаж со повеќе мазни материјали или колаж со повеќе рапави материјали.

Когнитивен развој: активна перцепција, именување и лоцирање на текстурите во околината.

Социо-емоционален развој: работа во група – собирање на што поголем број на материјали со разновидни текстури.

Моторички развој: напреден развој на тактилноста и фина моторика со посензитивна селекција на материјалите.

 Текстура со различни материјали, студент Лина Николовска

Математика

Активност: работа со 3Д форми, со различни видови површини, анализа на нивната површина и издвојување на сличностите и разликите меѓу нив.

Когнитивен развој: наведува сличности и разлики меѓу 3Д формите.

Социо-емоционален развој: ги објаснува сличностите и разликите меѓу 3Д формите.

Моторички развој: развој на перцепција.

Природни науки

Активност: истражувачка активност - Зошто одредени предмети се изработени од одредени материјали?

Когнитивен развој: во мали групи/парови, класифицираат понудени предмети според својствата на материјалите од кои се изработени и дискутираат за постапките.

Социо-емоционален развој: тимска работа, соработка и кооперативност.

Моторички развој: развој на фина моторика.

4. Наставна содржина: Форма – видови форми

Ликовно подрачје: Пластично обликување

Ликовна техника: обликување со глина/ пластелин

Опис на часот

Се објаснува ликовниот елемент форма како изглед на сите суштества и предмети. Наставникот објаснува дека формите може да бидат едноставни и сложени, округли и издолжени. Може да бидат природни или пак да ги направил човекот.

Прво образовно ниво	<p>Ликовно образование</p> <p>Активност: обликување на округла форма, обликување на издолжена форма.</p> <p>Когнитивен развој: препознавање и именување на деловите од телото.</p> <p>Социо-емоционален развој: работа во парови.</p> <p>Моторички развој: внимателност и координација на движењата.</p>	<p>Математика</p> <p>Активност: обликување на 3Д форми од пластелин.</p> <p>Когнитивен развој: изработува 3Д форми од пластелин.</p> <p>Социо-емоционален развој: работи во пар и соработува со партнерот.</p> <p>Моторички развој: обликува 3Д форми од пластелин.</p>	<p>Природни науки</p> <p>Активност: изработуваме животни од глина.</p> <p>Когнитивен развој: именува и препознава животни, обликува животни.</p> <p>Социо-емоционален развој: развива позитивни емоции, тимска работа.</p> <p>Моторички развој: развој на фина моторика.</p>
Второ образовно ниво	<p>Ликовно образование</p> <p>Активност: обликување од глина или пластелин на сложена форма – животно од фантазија.</p> <p>Когнитивен развој: разликување на едноставни и сложени форми, округли и издолжени форми и за секоја објаснување дали е направена од човекот или природата.</p> <p>Социо-емоционален развој: замислуваме заедно животно од фантазија – какви форми може да замислиме заедно?</p> <p>Моторички развој: поттикнување на подетални моторички активности.</p>	<p>Математика</p> <p>Активност: обликување на 3Д форми од пластелин и формирање на низи од 3Д форми започнувајќи од најголемата форма.</p> <p>Когнитивен развој: изработува 3Д форми од пластелин и ги реди во низи.</p> <p>Социо-емоционален развој: објаснува правило според кое е направена низата.</p> <p>Моторички развој: обликува 3Д форми од пластелин и составува низи од форми од пластелин.</p>	<p>Природни науки</p> <p>Активност: моето омилено животно.</p> <p>Когнитивен развој: изработува 3Д животно од глина, објаснува карактеристики на животното и зошто му е омилено.</p> <p>Социо-емоционален развој: развој на емпатија и позитивно расположение.</p> <p>Моторички развој: развој на фина моторика.</p>

Ликовно образование

Активност: креирање на сложена форма од хартија.

Когнитивен развој: опишување на видовите форми направени од хартија.

Социо-емоционален развој: објаснување на процесот на обликување со хартија на другите ученици.

Моторички развој: способности за детално и прецизно обликување.

 Едноставна и сложена форма од хартија, Катерина Радеска

Математика

Активност: обликување на сложени форми составени од 3Д форми, при што се користи пластелин.

Когнитивен развој: изработува сложени фигури од различни 3Д форми.

Социо-емоционален развој: го објаснува процесот на изработка на сложената фигура.

Моторички развој: прави сложени фигури од различни 3Д форми.

Природни науки

Активност: истражуваме за праисториските животни.

Когнитивен развој: истражува и изработува 3Д праисториско животно според претстава од филм.

Социо-емоционален развој: развој на имагинација.

Моторички развој: развој на фина моторика.

5. Наставна содржина: Повторување

Ликовно подрачје: печатење

Ликовна техника: печатење со различни материјали на хартија / текстил

Опис на часот

Се разгледува што се околу нас се повторува: клупите, столчињата, светлата, прозорците... клупите во паркот, дрвјата, плочките во кујна и купатило... Наставникот покажува дека може да направиме повторување со печатење на ливчиња, камчиња, капачиња, прсти... Објаснува како треба да се разрези бојата на палета за да биде добра за нанесување на различните предмети и како треба да се притисне за да се добие отпечаток на хартија/ текстил.

Прво образовно ниво	Ликовно образование Активност: печати различни форми по свој избор. Когнитивен развој: препознава ако повторуваме збор, повторуваме распоред на форми на површина... Социо-емоционален развој: повторува движења во пар „Како ти така и јас“. Моторички развој: нанесување на боја со четка на различни површини и отпечатување. Печатење со природни материјали	Математика Активност: работа со претходно изработените печатени форми и карти со броеви, при што на секој лист со печатени форми се поставува бројот што одговара. Когнитивен развој: брои печатени форми, поставува број на соодветно количество. Социо-емоционален развој: соработува со учениците. Моторички развој: поставува број на соодветно место.	Природни науки Активност: споредуваме отпечатоци со реални предмети. Когнитивен развој: препознава форми и споредува со реални предмети. Социо-емоционален развој: развој на социјализација. Моторички развој: развој на графомоторика преку поврзување на отпечаток со соодветен предмет на цртеж.
	Ликовно образование Активност: печатење на различни форми со повторување. Когнитивен развој: препознавање на повторувањето во околината и во дизајнот. Социо-емоционален развој: игра - „Повторувај по мене, јас повторувам по тебе“ (еден збор еден ученик, потоа пауза, па се повторува). Моторички развој: отпечатување на различни материјали со темперни бои на хартија или платно. Печатење со природни материјали	Математика Активност: на лист печати нови форми и ги реди во низа што расте, а при тоа ги користи веќе изработените печати. Когнитивен развој: составува низи од печатени форми, според дадено правило на редување. Социо-емоционален развој: соработува со членовите на групата, зеднички решаваат проблемски ситуации. Моторички развој: составува низи од печатени форми.	Природни науки Активност: правиме макети. Когнитивен развој: составува композиција со повторување на отпечатоците на примероци од растителниот свет (дрвја, цвеќиња...). Социо-емоционален развој: соработува со другарчето, развива креативност. Моторички развој: развој на фина моторика.

Ликовно образование

Активност: печатење на сложена форма од повеќе едноставни форми.

Когнитивен развој: разговор и објаснување за елементи кои се повторуваат кај животните, растенијата и човекот, замислување на форма составена од различни отпечатоци.

Социо-емоционален развој: барање на 10 различни материјали за отпечатување со другарчето.

Моторички развој: отпечатување на сложена форма со повторување на отпечатоци од различни материјали.

Математика

Активност: изработува печати од 2Д форми и со нив изработува низи на геометриски форми по сопствен избор на редување.

Когнитивен развој: составува низи од печатени форми, според сопствено правило на редување.

Социо-емоционален развој: соработува со членовите на групата, заеднички составуваат правило на редување.

Моторички развој: составува низи од печатени форми.

Природни науки

Активност: креираме нови форми.

Когнитивен развој: креира сложена форма составена од различни отпечатоци, ја опишува и објаснува.

Социо-емоционален развој: соработка и кооперативност во група.

Моторички развој: развој на фина моторика.

ПРИЛОЗИ

Во текот на една недела води календар на твоите навики за одржување лична хигиена.

Обој ги квадратчињата за тоа што ќе го направиш во текот на еден ден. Можеш да користиш различни боички.

					
ПОНЕДЕЛНИК					
ВТОРНИК					
СРЕДА					
ЧЕТВРТОК					
ПЕТОК					
САБОТА					
НЕДЕЛА					

Симон и Симона направиле крофни за појадок.

Обој ги полињата според бојата и бројот на крофните.

					
1					
2					
3					
4					
5					

Литература

1. Fasting, R.F. & Nils Breilid, N. (2023). Cross-professional collaboration to improve inclusive education. Scandinavian Journal of Educational Research p: 1-16.
2. Gollob, R. (2021). DEMOCRATIC AND INCLUSIVE LEARNING COMMUNITY. Information and teaching materials for teachers and principals. Council of Europe (F-67075) Strasbourg
3. Gollob, R. (2023). DEMOCRATIC AND INCLUSIVE LEARNING COMMUNITY. Trainer's manual Directorate of Communications, Council of Europe (F-67075 Strasbourg Cedex or publishing@coe.int).
4. Каровска Ристовска, А., Чичевска-Јованова, Н., Рашиќ-Цаневска, О., Станојковска-Трајковска, Н. (2022). ПРИРАЧНИК за наставници и училишни инклузивни тимови. Фондација за образовни и културни иницијативи Чекор по чекор“. Стр.182. ISBN 978-608-4857-76-1
5. Rapp, A.C. & Corral-Granados, A. (2021). Understanding inclusive education – a theoretical contribution from system theory and the constructionist perspective, International Journal of Inclusive Education, DOI: [10.1080/13603116.2021.194625](https://doi.org/10.1080/13603116.2021.194625)
6. UNESCO (2017). A guide for ensuring inclusion and equity in education. United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization. ISBN 978-92-3-100222-9 <https://doi.org/10.54675/MHHZ2237>